

**Cofnodion Cyfarfod Fforwm Mynediad Lleol De Eryri
a gynhaliwyd ddydd Mawrth 29 Hydref 2024 am 5.45yp
Yng Ngwesty Plas Coch, Y Bala**

Presennol – Aelodau:	Mr Hedd Pugh (Cadeirydd) Mrs Gaynor Davies Mr Emlyn Roberts Mr David Coleman Mr Geraint Rowlands Mr Tim Faire	Cyng Dewi Owen Mr Alun Edwards Mr Aled Thomas Mr Huw Roberts Mrs Janette Holmes
Swyddogion / Sylwedyddion :	Peter Rutherford(APCE) Rhian P Williams (APCE) Rhys Roberts (CG) Julian Brierley (Rheilffordd Llyn Tegid)Robat Davies(APCE)	David P Jones (APCE) Arwel Morris (APCE) Simon Jones (APCE)
1. Ymddiheuriadau	Mr Alun Evans Mrs Lesley Amison	Cyng Eryl Jones Williams Mr Delwyn Evans
2. Datgan Budd Dim		
3. Cofnodion Blaenorol Cymeradwywyd		
4. Materion yn Codi		
i) Pont droed Llyn Trawsfynydd.		

Dywedodd PR nad oedd unrhyw wybodaeth ar gael o hyd gan Magnox ar y mater hwn a bod y bont droed yn parhau i fod ar gau i'r cyhoedd. Roedd hyn yn anffodus gan ei fod yn rhan hanfodol o gylchdaith Llyn Traws ac yn gyswllt hanfodol rhwng y ddau ben ac yn gyswllt pwysig i'r pentref a oedd yn osgoi dargyfeiriad wrth ymyl yr A470.

Byddent yn parhau i bwyso ar Magnox am wybodaeth.

Eglurodd nad oedd rhan y bont yn Hawl Tramwy Cyhoeddus ffurfiol (HTC) ond yn llwybr caniaatal a ganiatawyd gan Magnox.

Ei ddealltwriaeth ef oedd bod angen cryn dipyn o waith strwythurol i'w gwella, fel ei bod mewn cyflwr y gellir ei ddefnyddio.

Hyd yma nid oedd CG na'r PC wedi'u gwahodd i unrhyw gyfarfodydd a gynhaliwyd hyd yn hyn.

Pe byddent yn derbyn unrhyw newyddion pellach yna byddai'n adrodd yn ôl i'r aelodau.

Ychwanegodd DPJ ei fod ar ddeall bod Liz Saville Roberts AS yn bwriadu cyfarfod â chynrychiolwyr Magnox yn y dyfodol agos i drafod hyn. Mae pryderon a allant gynllunio i ddymchwel hon.

Byddai PR yn gwneud ymholiadau am hyn.

ii) t10 Gofynnodd DWO a oedd y gwaith ar FfDDd Rhyd yr Onnen wedi'i gwblhau. Roedd yna si o gwmpas y lle ei fod wedi ei orffen.

Diolchodd PR i DWO am y diweddariad hwn gan nad oedd yn ymwybodol o hyn a byddai'n holi Prifffyrdd Gwynedd ac yn trefnu ymweliad â'r safle ei hun.

Ychwanegodd DWO ei bod yn siomedig nad oedd unrhyw waith draenio ychwanegol wedi'i wneud ar unrhyw rannau eraill.

Ychwanegodd PR eu bod wedi amcangyfrif (ac wedi cytuno'n wreiddiol) bod angen tua 100t o lenwi ar raddfa màs ar gyfer y prif ran ynghyd â draen ochr ac y dylai hwnnw fod wedi cael ei hedfan i mewn. Byddai'n ymweld â'r safle ac yn adrodd yn ôl. Er bod hwn wedi'i gau'n ffurfiol gan Orchymyn Rheoleiddio Traffig dim ond yn ddiweddar yr oedd wedi gweld 4 X 4 drosto'i hun ar y llwybr hwn ac yr oedd yn anodd negodi'r rhan honno. Trueni bod y cynlluniau gwreiddiol wedi chwalu pan oedd popeth wedi ei gytno.

iii) Diolchodd GD i PR am y cysylltiad â Naomi Jones o'r PC. Roedd hyn yn ymwneud â chofnodi enwau lleoedd Cymraeg lleol yn eu hardal. Bydd cyfle nawr i astudio map a'i lenwi ag enwau lleoedd lleol a'i gyflwyno fel rhan o brosiect PC.

Dyweddodd PR ei fod wedi derbyn copi drafft yn ddiweddar o Fap Harvey diweddaraf ar gyfer yr ardal ogleddol. Roedd y rhain wedi'u dosbarthu i Wardeiniaid a staff eraill. Roedd Mapiau Harvey yn ddewis amgen arall i fapiau AO a oedd yn ymddangos mewn fformat gwahanol i fapiau OS ac yn boblogaidd yn enwedig gan y gallent wneud mapiau pwrpasol ar gyfer digwyddiadau megis cyfeiriannu neu eraill ar gais. Roeddent wedi nodi nifer fach o gamgymeriadau sillafu yn yr enwau lleoedd Cymraeg y byddai HM yn eu hadolygu ar ôl derbyn ymatebion gan staff. Roedd hwn bob amser yn ymarfer defnyddiol.

Ychwanegodd DPJ fod NJ wedi trefnu sesiynau yn ardaloedd Llanuwchllyn a Thrawsfynydd gyda golwg ar gofnodi enwau lleoedd Cymraeg.

5. Gohebiaeth

i) Llythyr gan grŵp lleol yn Rhyd ynglŷn â mynediad i eiddo'r Parciau Cenedlaethol ym Mhlas Tan y Bwlch. Eitem o dan UFA.

6. Diweddariad ar Llwybr Arfordirol Cymru Gyfan

Diolchodd RR i'r aelodau am y cyfle i roi diweddariad ar brosiect Llwybr Arfordir Cymru Gyfan a gobeithiai y byddai aelodau newydd yn meddwl ei fod yn addysgiadol.

Eglurodd ei fod yn Swyddog Llwybr Arfordirol Cymru Gyfan Gwynedd ac yn gyfrifol am hyd y sir gyfan. Mae'r llwybr yn rhedeg o Gas-gwent i Sir y Fflint. Mae hyd y llwybr cyfan wedi ei rannu yn 5 rhan a rhan Gwynedd yw'r hiraf sef 180 milltir (mae hyn yn hirach na Llwybr Cenedlaethol Clawdd Offa). Yng Ngwynedd roedd hwn yn ymestyn o Fachynlleth i Aberdyfi ac i fyny ac o gwmpas yr arfordir o amgylch Penrhyn Llŷn ac ymlaen ac yn gorffen yn Llanfairfechan lle mae'n ffinio â'r rhan nesaf sy'n mynd yn ei flaen yn rhedeg ar hyd yr arfordir yng Nghonwy.

Daeth y syniad gwreiddiol o gael llwybr arfordir cyfan i Gymru gan Jane Davidson AC a Rhodri Morgan AC (Prif Weinidog ar y pryd) o Lywodraeth Cymru.

Ariennir gwaith LIACC gan LIC drwy Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) sy'n gweinyddu'r dyraniad cyllidebol drwy gynlluniau gwaith cymeradwy.

Ers dod yn Swyddog Llwybr yr Arfordir yn 2003 roedden nhw wedi wynebu sawl her ers hynny ac roedd LIC wedi gofyn iddynt gwblhau hyn erbyn 2012 i gyd-fynd â'r Gemau Olympaidd a'r Jiwbil Aur. O ystyried faint o waith oedd ei angen roedd hyn yn heriol. Er bod y rhan fwyaf o'r rhannau wedi'u cwblhau, roedd angen cysylltu darnau o hyd gan nad oedd rhai yn gwbl arfordirol eu natur. Roeddent ar hyn o bryd yn edrych ar ardal Dinas Dinlle i Drefor gan fod y rhan hon ar hyn o bryd yn dilyn y ffordd A nad oedd yn gwbl arfordirol.

Yn ystod y cyfnod hwnnw, roedden nhw wedi creu 21 milltir o Hawliau Tramwy Cyhoeddus newydd a hefyd wedi cwblhau amrywiol waith uwchraddio a gwelliannau ar filltiroedd lawer o'r Hawliau Tramwy Cyhoeddus presennol.

Mae angen cynnal a chadw parhaus ar y llwybr, fel adnewyddu dodrefn megis gatiau, ffensys neu gamfeydd ac nid oedd hon yn dasg hawdd o ran cost ac adnoddau.

Dangosodd enghreifftiau amrywiol o welliannau lle'r oedd dodrefn wedi'u huwchraddio i safonau modern. Roedd angen trafod y newid dodrefn bob amser gyda thirfeddianwyr – yn nodweddiadol pan oedd gatiau neu gatiau mochyn yn cael eu gosod yn lle camfeydd er mwyn gwneud y llwybr yn fwy hygyrch i ddefnyddwyr llai abl. Ymgwymerwyd â rhannau newydd o'r llwybr gan ddefnyddio darpariaethau'r Ddeddf Priffyrdd – Adran 25. Yn ei brofiad ef roedd y rhan fwyaf o dirfeddianwyr yn gadarnhaol ynghylch y llwybr. Roedd trafodaethau yn ardal Porth Penrhyn wedi cymryd cryn dipyn o drafod a gwaith safle sylweddol hyd at eleni a welodd ei gwblhau ac roedd yr adran newydd wedi agor yn ddiweddar at ddefnydd y cyhoedd.

Roedd y rhan hon hefyd yn gofyn am waith ychwanegol fel sgrinio ychwanegol i osgoi tarfu ar y dwysedd uchel o boblogaethau adar gaeafu ar safle Traeth Lafan gerllaw.

Dangosodd sleidiau o osod y bont newydd yn Nhonfannau a oedd yn ddatblygiad arwyddocaol ar y llwybr i'r gorllewin o Dywyn.

Roedd y prosiect yn wynebu rhai bygythiadau mawr megis erydiad arfordirol a chynnydd yn lefel y môr. Roedd stormydd y gaeaf bob amser yn arwain at golli llwybrau lle'r oeddent wedi ildio i glogwyni a oedd wedi dymchwel ac erydiad arfordirol.

Mae'r llwybr cyfan hefyd wedi'i gynnwys ar 'Google trek' ac mae ar gael ar-lein ar ffurf debyg i 'golwg stryd'.

O ran cyllid Ar gyfer cyllideb 2024 -2025 mae tua £90k gyda £52k wedi'i ddyrannu ar gyfer gwaith torri a strimio sylfaenol.

Roeddent hefyd yn treialu rhai coridorau bioamrywiaeth ychwanegol ac mae LIC yn bwriadu ehangu'r gwaith llwyddiannus hwn.

O ran marchnata, y tîm yn CNC sy'n gyfrifol am yr agwedd hon ac roeddent yn gweithio'n agos gyda busnesau lleol ar yr agwedd hon. Cafwyd amcangyfrifon amrywiol ar faint y cyfrannodd y llwybr hwn at yr economïau lleol a chenedlaethol.

Roeddent hefyd wedi cynorthwyo eu Hadran Briffyrdd ac wedi gwneud gwaith atgyweirio sylweddol i'r Ffordd Ddiddosbarth (FfDDd) o Aberdyfi i Gwm Maethlon a oedd hefyd yn rhan o'r llwybr arfordirol a oedd yn mynd ymlaen i gyfeiriad Machynlleth.

Soniodd HP fod y PC mewn rhai rhannau o'r Aran wedi treialu gwlân fel sylfaen arnofio ar gyfer rhannau gwlyb. Roedd yn gweithio hyd yn hyn.

Cadarnhaodd DPJ hyn ac ychwanegodd eu bod yn monitro'r safle.

Soniodd RR eu bod wedi gosod nifer sylweddol o giatiau derw ar y dechrau ond yn anffodus nid oedd hyn yn radd dda o bren a bod yn rhaid cael rhai metel yn eu lle a oedd yn para llawer hirach. Roeddent hefyd yn defnyddio mwy o ddarnau plastig ac arwynebau gwrthlithro a fyddai, gobeithio, yn para llawer hirach.

Gofynnodd AE a oedd ganddynt unrhyw gytundeb ffurfiol gyda'r Ymddiriedolaeth Genedlaethol gan fod ganddynt lawer o eiddo ar hyd yr arfordir.

Dywedodd RR fod LIC wedi sôn ar y dechrau efallai bod angen cytundeb arnynt ond canfuwyd eu bod yn rhyw fath o bartner cysgu a'u bod bob amser yn awyddus i gynnal mynediad cyhoeddus ar hyd eu rhannau arfordirol a'u Hawliau Tramwy.

Holodd HP ynghylch atebolrwydd ac a oedd CG yn gosod dodrefn yna pwy oedd yn gyfrifol.

Dywedodd RR mai tîrffeddianwyr oedd yn gyfrifol am unrhyw ddodrefn ar Hawliau Tramwy Cyhoeddus hyd yn oed pan oedd hyn yn cael ei ddarparu ganddynt a nhw oedd yn gyfrifol, gwaetha'r modd, am unrhyw lystyfiant a dyfai i'r llwybr. Yr awdurdod lleol (hy Gwynedd) oedd yn gyfrifol am yr arwyneb.

Gofynnodd AM a oeddent yn trafod materion dodrefn gyda thîrffeddianwyr i sicrhau eu bod yn hapus.

Dywedodd RR mai dyma'r opsiwn a ffeirir ganddynt a'u bod bob amser yn gweithio'n agos gyda pherchnogion tir os oedd angen cynnal a chadw neu adnewyddu dodrefn.

Soniodd DWO fod rhai llwybrau pren yr oedd wedi'u gweld yn llithrig ac weithiau'n anodd eu dilyn.

Dyweddodd RR fod ganddynt wadnau resin gwrthlithro yn y rhan fwyaf o achosion ond efallai bod angen gosod rhai newydd yn eu lle gan gynnwys rhai ar bontydd. Ceisiasant gynllunio a chyllidebu ar gyfer y rhain.

Roedd cost pont Tonfannau (2011) oddeutu £600k a oedd yn sylweddol ond yn werth chweil ac yn ychwanegu rhan newydd bwysig at y llwybr.

Eglurodd ei fod yn treulio llawer iawn o'i amser yn ceisio creu rhannau newydd neu well o'r llwybr a oedd yn dod ag ef yn nes at yr arfordir. Roedd hyn yn cymryd amser a llawer iawn o drafod gyda thirfeddianwyr ac asiantau. Bellach mae ganddynt tua 87 o gytundebau yn eu lle ac mae 21 o adrannau newydd o Hawliau Tramwy Cyhoeddus wedi'u creu. Telir costau cyfreithlon i dirfeddianwyr gan y prosiect.

Dim ond tair wythnos gymerodd un cytundeb ac mae'r hiraf (hyd yma) wedi cymryd 9 mlynedd. Er bod rhai yn syml, gall rhai fod yn gymhleth lle mae nifer o randdeiliaid neu bartneriaid â pherchnogaeth tir. Ac mae cymhlethdodau hefyd yn codi pan fo tir dynodedig fel SoDdGA neu ACA ¹sy'n gofyn am lefel arall o drafodaeth ac ymglymiad CNC.

Yn y de roeddent yn cynllunio rhaglen teithiau cerdded 25/26, yn trefnu rhai ymweliadau safle llwybrau ysgol ychwanegol, rhai prosiectau coridor bioamrywiaeth gan gynnwys plannu coed. A'r prosiect snap arfordirol lle gallai pobl anfon eu lluniau o fannau sefydlog ar hyd y llwybr. Mae hyn wedi ysgogi llawer iawn o ddiddordeb.

Soniodd GD efallai y byddai angen ailgyfeirio un llwybr yn Llwyngwril ac awgrymodd opsiwn arall.

Soniodd RR eu bod yn edrych ar yr adran hon ac yn trafod gyda'r tirfeddianwyr i weld beth ellid ei wneud. Yn sicr, mae angen i rywfaent o'r llwybro gwreiddiol fod yn nes at yr arfordir.

Ychwanegodd DWO fod arwyddion ar goll mewn rhai manau.

Dyweddodd RR eu bod bob amser yn monitro'r mater hwn ac y byddent yn cael eu disodli pan fyddai amser yn caniatáu.

Diolchodd HP i RR am ei ddiweddariad manwl ac am ei bresenoldeb heno.

Soniodd PR (trwy'r Cadeirydd) fod y Fforymau Mynediad Lleol, yn eu hymateb i'r adolygiad diwethaf gan Hugh Iranca Davies y Gweinidog, wedi crybwyll y dylai'r mater dychwelyd (oherwydd erydiad) fod yn awtomatig yn hytrach na chael ei wneud eto bob

¹ **SoDdGA** – Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig – ardaloedd a ddynodwyd oherwydd eu gwerth ecolegol uchel (fflora a ffawna) neu geomorffolegol neu ddaearegol.

ACA – Ardaloedd Cadwraeth Arbennig – Ardaloedd sy'n cael eu cydnabod yn rhyngwladol am gadwraeth cynefinoedd a rhywogaethau (dynodiad UE gynt – Cyfarwydddeb Cynefinoedd) ac sydd bellach wedi'i mabwysiadu gan Lywodraeth y DU.

tro o dan y Deddfwriaeth Hawliau Tramwy, a oedd yn fiwrocrataidd, yn hirfaith ac yn gostus. Roedd yn siomedig nad oedd hyn wedi cael ei weithredu mewn rhyw ffordd.

6a Eitem nad yw ar yr agenda.

Diweddariad ar Ddatblygiad Rheilffordd y Bala.

Diolchodd Julian Birley i'r aelodau am y cyfle i roi diweddariad iddynt ar brosiect Rheilffordd y Bala ac i ymestyn y rheilffordd o'i sefyllfa bresennol a chael ei man cychwyn a gorffen o fewn tref y Bala. Dechreuodd y broses hon gyntaf dros 10 mlynedd yn ôl.

Mae caniatâd cynllunio bellach wedi'i roi ac roedd datblygiad y prosiect hyd yma wedi costio tua £360k a oedd yn cynnwys prynu tir yn ogystal â chostau eraill. Roeddent hefyd wedi codi £1.5m mewn rhoddion i'r prosiect.

Mae'r rheilffordd tua 4.5 milltir o hyd yn rhedeg ochr yn ochr â Llyn Tegid ac roedden nhw wedi bod yma ers 50 mlynedd. Roeddent yn awyddus i gadw'r dreftadaeth rheilffordd lechi unigryw a'r cerbydau yn fyw. Mae safle'r orsaf wedi'i gaffael a chafodd ei helpu gan roddion unigol sylweddol sydd wedi eu galluogi i symud ymlaen.

Mae ganddynt amgueddfa dreftadaeth sy'n hynod boblogaidd ac wedi'i staffio gan wirfoddolwyr brwdfrydig ac mae llawer o bobl wedi rhoi eitemau.

Mae'r rheilffordd bresennol yn gweld dros 30,000 o ymwelwyr y flwyddyn ac wedi cyrraedd uchafbwynt o 34,000 ar ôl Covid, er ei fod ychydig yn is eleni.

Mae'n bwysig gwneud y datblygiad hwn yn fwy cynaliadwy drwy annog pobl i adael eu ceir yn y Bala a defnyddio'r trêrn ar gyfer teithiau yn ôl ac ymlaen i archwilio'r llyn a Llanuwchllyn a Llangywer.

Mae 170 o reilffyrdd treftadaeth yn y DU ac maent yn rhannau sylweddol o'r economïau ymwelwyr mewn llawer o ardaloedd. Rhyngddynt maent yn denu 10.8m o ymwelwyr y flwyddyn, yn cyflogi 2246 o bobl ac mae ganddynt 19,500 o wirfoddolwyr ac yn cludo 7.7m o deithwyr. Amcangyfrifir bod rheilffyrdd treftadaeth yn chwistrellu tua £286m i'w heconomïau lleol priodol. Mae ymchwil marchnad yn dangos bod £2.70 yn cael ei wario yn y gymuned leol am bob £1 sy'n cael ei gwario ar y rheilffordd.

Gydag amcangyfrif o 50,000 o deithwyr y flwyddyn mae ffigyrau'r Bala (wedi'u gostwng) yn dangos y bydd gwerth gwariant o gwmpas £1.90. Mae hyn yn cyfateb i ryw £1.25 - £1.5m yn cael ei wario yn y dref sy'n ffigurau arwyddocaol ar gyfer yr ardal leol. Y gobaith yw y bydd cael y rheilffordd yn y dref yn cael ei annog i aros yn hirach a gwario mwy er budd pawb.

Bydd estyniad y rheilffordd tua 1200m i mewn i'r dref. Mae hyn wedi cymryd 5 mlynedd hyd yma ond roedd, ac mae yna yn dal i fod, rwystrau biwrocrataidd, deddfwriaethol a pheiranyddol sylweddol i'w goresgyn gan gynnwys strwythurau rhestredig. Mae CNC wedi bod yn gefnogol iawn i'r prosiect a dyluniwyd yr amddiffynfeydd newydd rhag llifogydd i gynorthwyo'r gofynion a ddyluniwyd.

Dyweddodd PR nad oedd y ramp hygyrch ger canolfan y Warden wedi'i adeiladu i'r safon y gofynnwyd amdani yn lle'r ramp nad oedd yn cydymffurfio. Fodd bynnag byddai'n rhaid iddynt wneud y gorau ohono.

Dangosodd JB sleidiau o adeilad newydd yr orsaf. Eglurodd fod y dyluniad yn seiliedig ar hen bencadlys (Fictoraidd) y cwmni gwreiddiol Rheilffordd y Cambrian. Mae'r rhain i'w cael yng Nghroesoswallt a Llanidloes a'r unig gwmni sydd â'i bencadlys yng Nghymru. Maent hefyd wedi cael rhywfaint o gerbydau cerbydau yn ddiweddar a roddwyd yn hael gan rywun sy'n frwd dros y rheilffordd.

Maent hefyd yn bwriadu cael digwyddiadau arbennig yn canolbwyntio ar y rheilffordd a fydd yn cynnwys y dref ac mae digwyddiadau o'r fath bob amser yn denu nifer sylweddol o ymwelwyr a fydd, gobeithio, yn dod â manteision ac atyniadau ychwanegol i'r dref. Gellir dadlau nad yw'r rhan hon o'r PC cystal â thynnu gwariant economaidd neu fuddsoddiad ac maent yn gobeithio newid hyn.

Gofynnodd GD pam mai brics ac nid carreg yw'r orsaf newydd.

Dyweddodd JB eu bod wedi edrych ar hyn yn fanwl a'u bod wedi penderfynu ei fod yn cydfynd yn well â chynllun Fictoraidd gwreiddiol adeiladau Rheilffordd y Cambrian.

Gofynnodd RR i JB pryd fyddai'r gwaith yn dechrau ac yn gorffen.

Dyweddodd JB eu bod yn gobeithio y gallan nhw gael gwared ar rhawiau yn y ddaear o fewn y ddwy flynedd nesaf ond yn sylfaenol roedd hyn oherwydd cyllid a faint y gellir ei godi. Ar ddiwedd y dydd maent yn dal yn elusen sy'n dibynnu ar roddion.

Dyweddodd AE, er bod hwn yn ddatblygiad diddorol, roedd yn meddwl tybed lle byddai'r ymwelwyr ychwanegol hyn yn aros gan fod prinder llety yn y dref ac o'i chwmpas. Mae hyn wedi arwain at gynnydd mewn faniau gwersylla ac nid ydynt yn cyfrannu fawr ddim at yr economi leol. Ychwanegodd pe bai Parc Cenedlaethol newydd yn dwyn ffrwyth ger Eryri (a ddim yn bell iawn) efallai y byddai eraill â diddordeb yn y broses yr aethant drwyddi i ddatblygu'r rheilffordd.

Dyweddodd JB y gallai hwn fod yn ddull trafniadaeth gymunedol ac yn sicr mae angen iddynt helpu i leihau problemau traffig yn y dref.

Diolchodd HP i JB am ei ddiweddariad diddorol ac roedd yn gobeithio y byddent yn gallu cwblhau'r prosiect hwn.

7. Diweddariad ar raglen waith Wardeniaid y De

Dyweddodd DPJ fod hon wedi bod yn flwyddyn brysur arall i'r adran a'u bod wedi cael rhai newidiadau staff hefyd. Cyflwynodd Simon Rhys Jones fel Warden ardal Y Bala a Robat Davies newydd ei benodi'n Warden yn ardal y Fawddach a rhan o Ddyffryn Ardudwy ac yn gweithio allan o ddepo Dolgellau.

Mae ganddynt hefyd ddau weithiwr stad yn ne'r PC - Meirion Edwards a Meirion Jones.

Roedd rhan helaeth o'r flwyddyn hon yn cynnwys llawer iawn o waith llwybrau troed ac adnewyddu dodrefn a chytunwyd ar gynllun gwaith cyn y tymor. Maent hefyd yn ymateb i faterion pan fyddant yn codi os yw eu hadnoddau'n caniatáu. Buont yn gweithio'n agos gydag adran Hawliau Tramwy Cyngor Gwynedd ar wahanol welliannau i lwybrau troed.

Mae'r adain hefyd yn ymgymryd â gweithgareddau eraill megis ysgolion a phrosiectau amgylcheddol.

Bu'n dawelach eleni o ran ymwelwyr ond roedd cryn dipyn o waith i'w wneud o hyd a pharhaodd Llyn Tegid i ddenu llawer o ymwelwyr.

Mae gwaith yn parhau ar Gwaith llwybr Mynydd Moel a mwy o gerrig wedi eu hedfan i mewn i alluogi cwblhau rhan arall i safon eithriadol.

Yn Nhal y Llyn – Dol Idris mae mwy o waith wedi ei wneud ar wyneb y llwybr pob gallu.

Mae pont newydd wedi'i chynllunio ar gyfer Tŷ Nant i gymryd lle'r hen geuffos goncrit.

Bydd angen newid rhai dodrefn mewn rhai ardaloedd o gefn gwlad agored wrth iddynt ddod i ddiwedd eu hoes.

Mae Wardeiniaid Dol Idris a Farch Ynys wedi gwneud rhywfaint o waith prosiect ecolegol megis dolydd blodau gwyllt.

Roedd ganddynt swydd wag o hyd ar gyfer Warden Cynorthwyol rhan amser a fyddai'n cael ei hysbysebu ar wefan y Parc Cenedlaethol. Roedd hwn yn cymryd lle Myfyr Tomos.

Roedd HP yn dymuno cymryd y cyfle i ddiolch yn ffurfiol i Myfyr Thomas ar ran aelodau'r Fforwm Mynediad Lleol am ei gyfraniad eithriadol i waith y Parc Cenedlaethol dros gynifer o flynyddoedd.

Byddai DPJ yn sicr yn trosglwyddo'r neges honno i MT.

Roedd rhai Wardeniaid gwirfoddol wedi bod yn ein cylch ar y prif lwybrau ac yn casglu sbwriel a siarad â cherddwyr.

Gofynnodd HJ a fyddai'r Fforwm Mynediad Lleol yn cefnogi'r syniad o gael pwynt mynediad gwell ar y bont yn Llwybr Cei. Byddai hyn yn galluogi pobl i groesi'r bont yn ddiogel ar yr A494 – ar hyn o bryd mae'n rhaid iddynt gerdded dros y bont pan ddylent allu cael mynediad i'r llwybr beicio cyfagos.

Dywedodd PR ei fod yn ymwybodol o'r sefyllfa hirsefydlog hon ac y byddai'n edrych ar hyn eto ac yn asesu'r hyn y dylent ei gynnwys mewn unrhyw ohebiaeth gyda Chefnffordd Gogledd a Chanolbarth Cymru mewn perthynas â'r mater hwn.

Awgrymodd HP ein bod yn ysgrifennu at Gefnffordd Gogledd a Chanolbarth Cymru i ofyn i'r pwynt mynediad hwn ar y bont sy'n cysylltu'r HTC gael ei ystyried.

Cytunwyd y byddai PR yn drafftio llythyr iddynt a hefyd yn ymweld â'r safle.

Gwnaeth DWO y pwynt am gŵn oddi ar dennyn yng nghyffiniau da byw.

Dywedodd AC eu bod wedi treulio cryn dipyn o amser yn y gwanwyn yn gosod arwyddion ac yn cynorthwyo ffermwyr gyda'r mater hwn.

Soniodd PR ei bod yn anffodus bod Llywodraeth San Steffan wedi gollwng y Bil Aelodau Preifat ar Les Anifeiliaid a bod hwn wedi cynnwys rhai argymhellion drafft defnyddiol ar gyfer rheoli cŵn ychwanegol yng nghefn gwlad.

Soniodd AM fod Llyn Tegid wedi dechrau'n araf ar ddechrau'r tymor ac y gellir priodoli hyn i'r tywydd gwael a bod pobl bellach yn gallu teithio dramor hefyd.

Fodd bynnag, maent yn parhau i ddioddef y materion arferol megis gwersylla, tanau, sbwriel ac ymddygiad gwrthgymdeithasol. Eleni buont yn ffodus i gael Swyddog Cyswllt Heddlu yn gysylltiedig â'r PC o Heddlu Gogledd Cymru ac mae wedi bod allan gyda'r Wardeniaid i weld o'i hun beth yw ein problemau.

Pan fydd Swyddogion Cymunedol yr Heddlu neu Swyddogion Heddlu yn bresennol yna adlewyrchir hyn yn agwedd ac ymddygiad pobl ac yn sicr mae'n gwneud gwahaniaeth.

Roeddent hefyd yn waith parhaus i barhau i glirio rhywogaethau ymledol. Pwysleisiodd ei bod yn bwysig rhoi gwybod i'r PC os oedd tîrfeddianwyr yn gwybod am unrhyw glytiau cudd nad ydynt efallai wedi'u cofnodi ac efallai nad oeddent wedi'u nodi yn ystod y broses fapio.

Gofynnodd HJ pam fod y maes parcio wedi ei gau oherwydd digwyddiad – Triathlon Bala. Roedd hyn wedi achosi rhai problemau.

Atebodd AM bod hyn yn anffodus ond yn angenrheidiol ac yn ddigwyddiad unigryw ar gyfer y digwyddiad penodol hwnnw - roedd yn ymwybodol bod hyn yn achosi rhywfaint o ddadleoli o bryd i'w gilydd. Yn Llyn Tegid roedd amrywiadau mewn ymwelwyr yn perthyn yn agos i'r tywydd ar y pryd.

Diolchodd HP i DPJ ac AM am eu hamser, yr holl Wardeniaid am eu gwaith dros y flwyddyn ac am eu cyfraniadau heno.

8. Cyflwyniad i Strategaeth Coed a Choetiroedd Parc Cenedlaethol Eryri.

Dywedodd RR mai ef oedd Swyddog Coetir y PC a bod y Strategaeth Coetiroedd newydd yn rhan o ddarlun ehangach gan gynnwys yr hafaliad carbon.

Mae coed yn amlwg yn elfen bwysig ac yn cwmpasu llawer o agweddau ar amgylchedd naturiol y PC.

Ar y dechrau sylweddolwyd bod angen rhyw fath o asesiad gorchudd coed ar gyfer y Parc Cenedlaethol cyfan a chomisiynwyd cwmni arolygu i fapio hyn.

Roedd y canlyniadau'n ddiddorol ac yn dangos bod 19% o'r PC wedi'i orchuddio â choed a oedd yn fwy na'r amcangyfrifon gwreiddiol. Roedd tua 50% o'r 19% hwnnw yn goetir conwydd. Mae'r gweddill yn goetir llydanddail.

Gofynnodd HJ eu bod wedi defnyddio deunydd ffotograffau wedi'i archifo i gymharu.

Dywedodd RR fod hynny wedi bod yn rhan o'r ymarfer gan ddefnyddio hen fapiau a ffotograffau o'r awyr.

Dros y blynyddoedd bu'r PC yn weithgar iawn yn plannu coed gyda thirfeddianwyr - roedd rhai ohonynt yn frwdfrydig ond roedd agweddau'n amrywio.

Mae amseriad y strategaeth hon yn anffodus o ystyried y problemau sydd wedi codi o Gynllun Ffermio Cynaliadwy (SFS) arfaethedig LIC ac yn arbennig ei ofynion coetir a oedd wedi cymylu eu hymdrechion.

Soniodd HJ fod elfennau coetir fferm yn y gorffennol yn bwysicach i'r fferm o ran cynnyrch - ffensys, polion, rhwystrau, tanwydd ac mae'r elfen hon wedi'i cholli.

Cytunodd RR ac yn nodweddiadol bu llawer llai o bori dan goed.

O fewn y strategaeth roedd gwrychoedd wedi'u cynnwys a gwelsant werth y rhain. Efallai bod lle i orchudd coed ychwanegol trwy ymestyn y clystyrau presennol o goetir. Byddai hyn yn amrywio o fferm i fferm ac yn dibynnu ar eu math o dir a'u lleoliadau.

Maent yn bwriadu cynnal rhai sesiynau galw heibio mewn gwahanol leoliadau ar draws y PC yn y Flwyddyn Newydd.

Soniodd AE y gallai plannu coed o fewn ardaloedd sydd eisoes wedi'u dynodi fel SoDdGA fod yn broblem o lawer o safbwyntiau. Roedd rhai mannau yr oedd wedi'u gweld lle roedd bryn cyfan wedi'i blannu.

Roedd RR yn llwyr werthfawrogi'r pwynt dilys hwn yr oedd AE wedi'i wneud ac ychwanegodd fod 30% o dir y Parc Cenedlaethol wedi'i ddynodi mewn rhyw ffordd a bod rhai ffermydd o fewn y PC â llawer iawn o'u tir wedi'i ddosbarthu felly. Felly byddent yn ei chael hi'n anodd plannu mwy.

Dywedodd PR ei fod wedi gweld nifer o gynlluniau lle'r oedd gwenyn wedi'u plannu ar draws Hawliau Tramwy a bod yn rhaid i hyn fod yn ystyriaeth wrth lunio cynlluniau fferm hirdymor ar gyfer coed.

Ychwanegodd AE ei fod wedi plannu llawer o goed ar gyfer gwrychoedd (26k) a bod y rhan fwyaf yn ffynnu. Ond roedd yn meddwl tybed beth oedd capasiti'r PC ac o ble y daw'r stoc hon o ystyried yr holl problemau sy'n gysylltiedig â stoc coed a fewnforiwyd a chlefyd coed ynn a chlefydau eraill.

Cyfaddefodd RR fod cyflenwad coed yn broblemus a'u bod yn ei chael yn anodd ymdopi. Ond roedd tarddiad lleol yn hollbwysig i'r hafaliad hwn ond roedd hwn yn gwestiwn o gydbwysedd o ran rhywogaethau a byddai'n amrywio o le i le.

Roeddent bob amser yn barod i ddod allan i gynnig cyngor i dirfeddianwyr. Rhaid iddynt weithio gyda thirfeddianwyr i archwilio'r potensial ar gyfer mwy o orchudd coed ac maent yn gwerthfawrogi y bydd hyn yn amrywio'n sylweddol. Maent hefyd yn deall bod y rhain yn ganlyniadau hirdymor iawn na fydd un genhedlaeth efallai yn eu gweld yn dwyn ffrwyth.

Ychwanegodd PR fod y mesur banc carbon yn amrywio o un system i'r llall ac yn rhywle ar hyd y broses byddai'n rhaid mabwysiadu un system a'i defnyddio gan bawb i gynnal rhyw fath o gysondeb.

Dywedodd AE fod pob mesur Banc Carbon yn rhoi gwerthoedd gwahanol. Y disgwyl oedd, pan fyddai'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy nesaf yn dwyn ffrwyth, y byddai'n debygol y byddai LIC yn pennu pa un yw'r opsiwn a ffefrir ac y mae'n rhaid ei ddefnyddio yng Nghymru i sicrhau cysondeb. Ei ddealltwriaeth ef oedd bod hwn yn ddull gwahanol i Loegr lle gallent fabwysiadu rhyw fath o asesiad panel.

Ychwanegodd RR y gallai'r ddogfen a chanfyddiadau ei harolwg helpu tirfeddianwyr unigol neu grwpiau i asesu eu coetiroedd ar gyfer unrhyw ddatblygiad ffermio yn y dyfodol y gallent ei ystyried. Roedd y PC bob amser yn barod i roi eu cyngor.

Diolchodd HP i RR am ei ddiweddariad llawn gwybodaeth ar y prosiect hwn.

9. Datganiad Ysgrifenedig: Ymateb y Llywodraeth; Ymgynghoriad ar Reoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy Symud Cymru Ymlaen – Cynigion Mynediad.

Eglurodd PR fod LIC wedi cyhoeddi'r datganiad ysgrifenedig hwn yn 2019.

Ers hynny ac wedi'r holl fewnbwn gan amrywiol randdeiliaid sector gan gynnwys trafodaethau hir y Grwpiau Diwygio Mynediad (GDM), cyflwyniadau gan y Fforymau Mynediad Lleol ledled Cymru ac adroddiad CNC dilynol i Lywodraeth Cymru, nid oes dim wedi dod i'r amlwg ers hynny.

Roedd yn amlwg i bawb bod angen symleiddio a diweddaru'r ddeddfwriaeth, yn enwedig yn gysylltiedig â Hawliau Tramwy Cyhoeddus – ac mae LIC yn gwbl ymwybodol o hyn. Hynny yw gwneud y system yn llai biwrocraidd ac yn fwy cost-efeithiol i wneud newidiadau i'r rhwydwaith yn llawer haws pan fo angen.

Gofynnodd HP a oedd unrhyw newidiadau wedi dod i'r amlwg ers hynny.

Dywedodd PR na fu unrhyw ddiweddariadau nac unrhyw newidiadau arfaethedig a bod hyn yn rhwystredig iawn i swyddogion a rhanddeiliaid. Darllenodd y pwyntiau bwled gwreiddiol o'r papur.

Gofynnodd AT a oedd y cyfyngiadau ar dir mynediad hirdymor megis Traws hefyd yn cael eu cynnwys fel newid posibl yn y ddeddfwriaeth megis y Ddeddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy.

Dywedodd PR eu bod wedi ysgrifennu at y Gweinidog am hyn fel mater ar wahân ond bod AT wedi gwneud pwynt dilys gan y gallai gael ei gynnwys mewn unrhyw newidiadau deddfwriaethol.

Gofynnodd a fyddai'r Fforwm Mynediad Lleol yn cefnogi'r syniad o ysgrifennu at y Gweinidog a gofyn y cwestiwn beth oedd y sefyllfa bresennol ac a fyddem yn disgwyl deddfwriaeth.

Gofynnodd AE a oedd hyn yn cynnwys mynediad at ddŵr.

Dywedodd PR y byddai'n well ganddynt hwy fel Swyddogion pe bai hon yn cael ei chadw fel eitem ar wahân ond pe bai LIC yn ei chynnwys yna byddai hynny'n fanteisiol. Roedd gan y PC fodel Conwy uchaf a oedd wedi bod yn ei le ers 2013 – fwy neu lai heb ddigwyddiad ac roedd hwn yn fodel mynediad at ddŵr yr oedd yn awyddus i'w ddangos i LIC gan fod hyn yn gweithio'n dda. Roedd hyn yn cynnwys mesuryddion lefel dŵr a manau mynediad ac allan ffurfiol. *Nid oedd y PC yn ffafrio mynediad dilyffethair ar hyd unrhyw afonydd neu lynnoedd gan y byddai hynny'n afresymol, na ellir ei reoli ac yn creu mwy o broblemau i dirfeddianwyr. Roeddent hefyd yn ffafrio gostyngiad mewn atebolrwydd i dirfeddianwyr am fynediad i gyrff dŵr mewn ffordd debyg i CGHT ond dylai gynnwys nodweddion o waith dyn fel coredau, ffrydiau, gorlifdiroedd, rhydiau, ffensys, pontydd ac ategweithiau.*

Cytunwyd bod PR yn ysgrifennu at y Gweinidog (Huw Iranca Davies) i ofyn beth oedd y sefyllfa ddiweddaraf o ran newidiadau deddfwriaethol yn y dyfodol a chopi i gynrychiolydd Cadeiryddion y Fforymau Mynediad Lleol.

10. Eitemau Agenda a Argymhellir ar gyfer y cyfarfod nesaf

- i) Cyflwyniad gan Jonathon Cawley, Prif Weithredwr newydd y PC
- ii) Diweddariad ar Blas Tan Y Bwlch

11. Unrhyw fusnes arall

- i) **Llythyr oddi wrth grŵp lleol yn Rhyd ynglŷn â mynediad i eiddo'r Parciau Cenedlaethol ym Mhlas Tan y Bwlch. Eitem o dan UFA.**

Eglurodd PR fod gwerthiant gwreiddiol eiddo'r PC yng Nghynllun Tan y Bwlch yn cynnwys Llyn Mair a'r coetir PTyB o'i amgylch. Roedd yr ardaloedd hyn yn boblogaidd iawn gyda defnyddwyr lleol ac ymwelwyr fel ei gilydd ac roedd y grwpiau hynny'n dymuno mynegi eu pryderon ynghylch y posibilrwydd o golli amwynder cyhoeddus pe bai'r ardaloedd hynny, sy'n eiddo i'r Parc Cenedlaethol ar hyn o bryd, yn cael eu colli o dan berchnogaeth newydd a'u bod yn dymuno dod â'r mater i sylw sylw aelodau'r Fforwm Mynediad Lleol. Roeddent hefyd wedi ysgrifennu at yr Awdurdod.

Roedd yn bwysig ystyried nad oedd gan yr ardal unrhyw Hawliau Tramwy Cyhoeddus ac nad oedd yn dir mynediad CGHT. Caniatwyd mynediad ar sail *de facto*. Hy caniateir trwy ganiatâd ond nid gan unrhyw hawl gyfreithiol.

Eglurodd PR ymhellach y gofynnwyd iddo ers hynny adolygu'r ddarpariaeth mynediad a gofynnwyd iddynt archwilio'r potensial ar gyfer neilltuo rhannau o'r coetir a'r llyn i sicrhau mynediad cyhoeddus.

Ar ôl adolygu'r opsiynau amrywiol roedd yr Awdurdod wedi penderfynu gosod PTyB ar y farchnad agored. Roedd rhai amcangyfrifon ar gyfer uwchraddio a chynnal a chadw'r adeiladau tua £3m. OND mae cryn ddiddordeb wedi bod yn y safle.

Ychwanegodd fod Awdurdod y PC yn llwyr werthfawrogi'r pryderon a fynegwyd gan y grwpiau cymunedol lleol ac unigolion ac y byddai'r rhain yn cael eu cymryd i ystyriaeth ond ar ddiwedd y dydd roedd hyn yn fater o gyllid cyhoeddus.

Roedd y safle nid yn unig yn lle o bwys ar gyfer hamdden ond hefyd yn un o goetiroedd mwyaf y PC o ran ei botensial fel banc carbon.

Roedd swyddogion wedi cyflwyno nifer o opsiynau i'r Awdurdod ac roeddent yn ffafrio cyfuniad o ganlyniadau. Un yw lle mae'r PC wedi cadw perchnogaeth o'r llyn a'r coetir a hefyd i gyflwyno'r rhain fel tir mynediad CGaHT a hefyd i greu tua 3 HTC – o'r gogledd i'r de ar ei hyd sy'n cysylltu Plas Drive ag Oakley ac arhosfan bysiau, llinell i'r arhosfan rheilffordd. o'r HTC canolog a llinell o'r llinell ganolog o dan y gored i gysylltu â'r ffordd A ac ymlaen i Dan Y Grisau (a oedd yn llwybr poblogaidd).

Gofynnodd AE sut y gellid creu'r HTC hynny.

Dyweddodd PR y byddent yn gofyn i CG ystyried y rhain (fel yr Awdurdod Priffyrdd). Roedd CG eisoes wedi nodi y bydd yn cynorthwyo gyda hyn. O ran y tir mynediad - y PC yw'r Awdurdod felly byddai'n rhaid iddynt wneud y cais (PR). Roedd hon yn broses ragnodedig nad oeddent wedi'i chyflawni o'r blaen. Gobeithio, bydd hyn yn syml.

Gofynnodd AE pe bai' y tir yn cael ei ymroddi a fyddai angen HTC ychwanegol.

Credai PR y byddai'n fanteisiol, heb o leiaf yr HTC ar hyd ei asgwrn cefn canolog (yn rhedeg o'r gogledd i'r de) yna ni fyddai mynediad ymlaen ac i lawr/i fyny dreif Oakley. Ni allai unrhyw berchnogion newydd ddisgwyl rhan o ffordd y dramwyfa wedi'i neilltuo fel 'cefn gwlad agored.'

Roedd wedi ysgrifennu crynodeb o'r opsiynau i'r Awdurdod eu hystyried yna byddai'n disgyn yn ôl i dîm mewnol i'w hystyried ac yna cytuno i symud ymlaen gyda'u hargymhellion terfynol unwaith y byddai'r Awdurdod wedi cadarnhau hyn. Byddai hefyd yn dod â hyn i'r Fforwm Mynediad Lleol.

Dyweddodd AE mai'r canlyniad oedd y dylai'r PC eithrio'r llyn a'r coetir o'r gwerthiant gwreiddiol ac yna dynodi'r tir hwnnw fel tir mynediad a chreu pa bynnag hawliau tramwy oedd eu hangen. Os mai dyma'r achos yna byddai'n cefnogi hyn pe byddai'r status quo yn cael ei gynnal fel ag yr oedd.

Argymhellodd HP ein bod yn ystyried cynnwys y llythyrau ac os cytunir arnynt, ysgrifennu at yr Awdurdod yn mynegi ein pryderon ynghylch y diffyg mynediad posibl yn yr ardal pe bai perchnogaeth yn cael ei newid. Ac i gynnig a chefnogi'r opsiynau hynny a sicrhodd y mynediad cyhoeddus hwnnw.

Cytunwyd bod PR yn drafftio llythyr at Gadeirydd a Phrif Weithredwr yr Awdurdod.

Ychwanegodd JH ei fod wedi bod i lan y llyn gyda cheffylau yn y gorffennol.

Gofynnodd PR ai Llyn Hafod Y Llyn oedd hwn, sydd gerllaw, ac nid Llyn Mair? Mae Llyn Hafod Y Llyn ym mherchnogaeth Tilhill Forestry ac nid y PC.

Cadarnhaodd JH mai dyna oedd y lleoliad.

ii) Soniodd AE fod rhai grwpiau DoE wedi bod yn defnyddio'r Hawliau Tramwy Cyhoeddus ar ei eiddo yn ddiweddar ac yn gadael gatiau ar agor. Roedd hyn yn siomedig ac yn amlwg yn broblematig pan fydd defaid yn cyrraedd eiddo rhywun arall. Roedd gweithrediadau torri coed yn glir hefyd yn y rhan o'r goedwig gydag arwyddion clir gan CNC a dylent gadw at y llwybr arall a ddarperir gan ei fod yn amlwg yn beryglus.

Gofynnodd pa wybodaeth yr oedd ymgeiswyr DoE wedi'i chael cyn cychwyn ar eu cyfryw deithiau.

Gofynnodd HP a oedd yn bosibl cael rhywun o'r DoE i fynychu neu roi rhywfaint o wybodaeth i ni.

Dyweddodd PR y byddai'n trafod hyn gyda'r DoE yn Aberhonddu ac yn canfod beth oedd eu gwaith paratoadol neu gynefino yn ei argymell. Mae cynrychiolydd y DoE wedi mynychu'r Fforymau Mynediad Lleol yn y gorffennol. Ychwanegodd y gweithrediadau coedwigaeth a grybwyllwyd gan AE rywbeth arall y gallai fod angen ei amlygu gyda DoE.

iii) Crybwyllodd AE fod yna broblem ar hyd Taith Mary Jones o fewn yr adran goedwigaeth a bod diffyg amlwg o arwyddion.

Dyweddodd PR y byddai'n trafod hyn gyda'r Gwasanaeth Wardeniaid i edrych ar y mater penodol hwn.

12. Dyddiadau cyfarfodydd y flwyddyn nesaf – 2025

18 Chwefror, 17 Mehefin a 21 Hydref.

Diolchodd HP i bawb am eu presenoldeb ac am gyfraniadau'r aelodau, Swyddogion a staff i'r cyfarfod heno a dymunodd Nadolig Llawen a Blwyddyn Newydd Dda i bawb. (llawer o chwerthin!)

13. Dyddiad y Cyfarfod Nesaf - 18 Chwefror 2025

